

Wij zijn uit balans met de natuur sinds de Industriële revolutie. De stelling van J.J. Rousseau, en helaas niet helemaal waar. Het is sinds de Industriële revolutie niet beter geworden maar het begon echt heel veel eerder. Sinds de uitvinding van de landbouw en het domesticeren van dieren zijn wij steeds verder van de natuur gaan staan. We zetten de natuur naar onze hand, en dat al eeuwen. Sommige dieren leven naast ons als huisdier, katten en honden, andere dienen als voedsel. Koeien, varkens, kippen en schapen om er maar een paar te noemen. De oeros werd de hedendaagse koe, het wilde zwijn het varken. Met eigenschappen die wij belangrijk vinden. Net zo lang door fokken tot het ideale dier gevonden is. En niet alleen met honden maar zeker ook met de dieren uit de veeteelt. Iemand uit de middeleeuwen zou een moderne koe amper herkennen. En als we nog verder terug gaan in de tijd en we halen een Germaan uit de Romeinse tijd hiernaar toe dan zal hij zich dood schrikken. En net alleen door alle moderne zaken die wij zo normaal vinden, en het lawaai en de stank waar wij al decennia lang aan gewend zijn maar de landbouw alleen al zal hem een hartaanval geven. Alles is veranderd, gewassen groeien bijna het hele jaar door en er staan gewassen in het veld die nog maar een paar honderd jaar geleden onbekend waren, mais en aardappelen om maar een voorbeeld te noemen. Zelfs in de bloemenweek zijn er rassen gekomen die nog niet zo lang geleden onbekend waren en zelfs de oer-Nederlandse tulp is een exoot. Ja we hebben ons land vorm gegeven, meren en moerassen gedempt en rivieren bedwongen. Bossen zijn verdwenen om plaats te maken voor steden en landbouwgronden. Wij hebben Nederland gemaakt, vaak letterlijk.

Wij zijn de baas over de natuur en in Nederland is dat wel heel erg duidelijk. Er bestaan geen oerbossen hier, alles maar dan ook alles is aangeplant. De Oostvaardersplassen zijn spontaan ontstaan hoor ik mensen denken, maar echt pas na ingrijpen van de mens, de hele Flevopolder is door de mens gemaakt. Zonder het inpolderen van de Flevopolder zou de Oostvaardersplassen niet bestaan maar gewoon nog IJsselmeer zijn.

Met al dat verander hebben wij een land geschapen waar het goed wonen is. Er is een bijna balans tussen wonen, werken en recreëren en we hebben zelfs een aantal milieugebieden gemaakt om in te vertoeven. We hebben rivieren zo omgeleid dat ze maximaal benut kunnen worden en we houden plassen over voor de watersport. En naast dat alles hebben we ook nog landbouw gebieden. En juist in die gebieden, naast de industrie, is een probleem ontstaan waar we nu last van hebben.

Een duidelijk probleem met een oorsprong waar het volk erg verdeeld over is. Volgens de ene groep komt het grootste probleem bij de boeren vandaan en dan met name de veeteelt en volgens de andere groep komt het probleem absoluut niet bij de boeren vandaan maar van de industrie en de transportsector.

Er is iets te zeggen voor alle twee. Het zogenoemde stikstof probleem gaat niet om de uitstoot van stikstof. Stikstof komt vrij in de natuur voor en de atmosfeer rond om bestaan uit 80% uit stikstof. De benaming is incompleet, het gaat om de uitstoot van meerdere gassen die ze gemakshalve maar het Stikstof Probleem noemen. Er zijn met name twee gassen die schadelijk zijn, te weten stikstofdioxide en ammoniak. Stikstofdioxide komt vooral uit de industrie en de transportsector, ammoniak uit de veeteelt.

Stikstofdioxide is verantwoordelijk voor onder andere de uitstoot van fijnstof. En dat merken we bijvoorbeeld in steden als er veel dieselmotoren rond rijden, vandaar dat deze massaal geweerd worden uit de binnensteden. We merken het ook aan de uitstoot van Tatasteel. De zwarte wolken uit de schoorsteenpijpen. Auto's kregen katalysatoren en schoorstenen werden voorzien van filters om de uitstoot enigszins terug te dringen. Maar de uitstoot bleef, hoewel wel wat minder. Er werd gekeken naar de brandstof voor auto's en de motoren moesten schoner. Een auto van nu stoot veel minder uit dan een auto van 20 jaar geleden. Ook fabrieken zijn schoner geworden in de afgelopen decennia.

Ammoniak komt uit mest en urine. Feitelijk produceren we dat zelf ook. Iedere keer als we van het toilet afkomen hebben we ammoniak geproduceerd. Dus ja ook veganisten produceren ammoniak, daarin hebben de boeren gelijk. Urine van mens en dier werd eeuwen lang gebruikt om leer te looien. Al in de Romeinse tijd stonden er tonnen op straat om urine in op te vangen. Toen wisten ze dus al dat er ammoniak in urine zat. Het werd ook gebruikt om schoon te maken. Elke levend wezen scheidt ammoniak uit. In de mest van dinosauriërs werd ammoniak aangetroffen. Het gaat dan ook niet om de uitstoot maar om de hoeveelheid.

Het probleem is door de regering alleen maar groter gemaakt door het steeds weer voor zich uit te schuiven. Het eerste rapport over stikstof is een lachertje gebleken, er werd een rapport gemaakt met de naam Programma Aanpak Stikstof, afgekort PAS. De aanpak, nu bouwen en dan later wel zien hoe we dat gaan compenseren. Gewoon doorgaan en later kijken we wel naar een oplossing. Dit plan werd in 2015 overheidsbeleid. Mark Rutte staat al bekend om het niet aanpakken van problemen maar het doorschuiven en dit plan paste dan ook naadloos in zijn beleid. De Tweede Kamer stemde dan ook massaal voor. Ga je gang maar we zien later wel hoe we dat gaan aanpakken. Zeer terecht dat de hoge raad dit rapport uiteindelijk vernietigde. Je kan niet zeggen ik vreet me nu maar vol want ooit in de toekomst komt er een dieet dat bij mij past en dat ga ik dan eventueel volgen. In dat kader en de afschaffing van het melkquotum kregen boeren de vrije hand om maar door te bouwen. De oplossing zou immers later wel komen. de vleesprijs ging omlaag en de export van Nederlands vlees en zuivel vloog de pan uit. Kiloknallers waren overal te koop tot in China.

Het aantal megastallen steeg met meer dan 100% vanaf 2012 tot heden, we hebben nu 999 megastallen. Een megastal heeft minimaal 7.500 vleesvarkens of 1.200 moedervarkens of 120.000 leghennen of 220.000 vleeskuikens of 250 melkkoeien of 2.500 vleeskalfjes. Wij hebben ruim 17 miljoen mensen in Nederland en 81 miljoen dieren in de veeteelt waarvan 80 % voor de export, vooral kalveren. Al die stallen produceren dierproducten zoals melk, vlees, eieren maar ook mest, heel veel mest en urine. En daar zit een deel van het probleem in. Al dat afval moet ergens naar toe en wordt uitgereden door de boeren, verspreid over het land. En daarmee creëren ze de grootste uitstoot van ammoniak en daarmee ook een proportioneel groot deel van het stikstofprobleem.

Om nu alle schuld bij een partij te leggen is te simpel. De politiek heeft de andere kant op gekeken en niet adequaat in gegrepen en de boeren hebben de vrije hand die zij kregen optimaal benut.

Maar de uitstoot van ammoniak klinkt misschien minder erg omdat iedereen dat produceert maar het heeft wel degelijk gevolgen voor de natuur. De balans wordt verstoort waardoor sommige planten wel gedijen maar andere juist verdwijnen. De biodiversiteit wordt aangetast met alle gevolgen van dien. Aan de insecten merken we het eerst dat er iets aan het veranderen is. Daarna komen de dieren die insecten eten en ga zo maar door. Tot er weer een diersoort definitief verdwijnt. Als we een lijst bekijken met alle uitgestorven dieren sinds de invoering van de landbouw ongeveer tussen de 10.000 en 15.000 jaar geleden dan schrikken we enorm. Dieren werden overbejaagd, een bekend voorbeeld is de Dodo die in korte tijd volledig van de aardbodem verdween, of zo aangepast dat ze nuttig werden voor ons. De dieren die niet aangepast konden worden en niet tot voedsel dienden werden als overbodig beschouwd. Tot op de dag van vandaag worden dieren met uitsterving bedreigd door de steeds groter wordende behoefte aan landbouwgrond, en niet alleen om de mens te eten te geven. In Zuid Amerika en Afrika wordt goede landbouwgronden gebruikt om hier de veestapel van voer te voorzien.

Ammoniak verstoort dus de natuur in de hoeveelheden die wij nu produceren. Wij hebben een grote veestapel en een aantal natuurgebieden en de belangen botsen met elkaar. Maar als wij de natuur verwaarlozen sterven we uiteindelijk zelf uit. Als we de boeren weggagen sterven we waarschijnlijk ook zelf uit. Al zal dat nog een hele tijd duren.

Dat de boeren nu roepen dat als zij verdwijnen ons eten verdwijnt is echter onzin, roepen dat zij niet uit kunnen met minder vee want dan verhongeren wij massaal is kolder. Als de veestapel verminderd wordt hebben zij minder producten om te exporteren, verdienen ze minder. Wij hebben in de supermarkt eten liggen uit de hele Europees Unie en van ver daar buiten. En niet alleen groente en fruit, maar ook ons vlees komt niet allen maar uit Nederland. We hebben vlees liggen uit Duitsland, Argentinië en Ierland. Maar ook een oer Nederlands product zoals kaas hebben we uit alle landen, Frankrijk, Italië en Spanje.

Er moet een oplossing komen. met de hoeveelheid stikstof die wij nu produceren kunnen we een aantal dingen niet doen. Er kunnen minder huizen gebouwd worden en dat is een probleem. De woningnood is sinds de oorlog niet zo groot geweest. Er moeten wegen bijgehouden worden, stilleggen van onderhoud aan infrastructuur kan ernstige gevolgen hebben, in de VS zijn een aantal belangrijke spoorbruggen over de Mississippi onbetrouwbaar en in Genua is een brug ingestort.

Verminderen van de veestapel is noodzakelijk. Anders omgaan met de mest ook, we exporteren die rotzooi zelfs.. We moeten kijken naar alle mogelijkheden om het stikstofprobleem op te lossen maar vooral naar wat het probleem veroorzaakt heeft. En daarvoor moeten we verder kijken en dingen bedenken die misschien controversieel zijn.

Als we de boeren een betere prijs geven voor hun producten dan hoeven ze minder te produceren. Iemand die nu € 0.01 per ei krijgt moet wel een behoorlijk aantal eieren produceren om tot een normaal inkomen te komen. Stel een dagelijks inkomen is € 70. Om € 1 te verdienen moet deze boer al 100 eieren verkopen. Om € 70 te verdienen dus $70 \times 100 = 7.000$ eieren. Krijgt de boer € 0.04 per ei dan nog maar 1.750 eieren. En daar zij minder kippen voor nodig. En geldt voor alle producten. Minder geld naar de tussenhandel en de consument iets meer betalen. Misschien maar dat is wel heel radicaal, minder belasting. Alleen maar roepen minder boeren of vermindering van de veestapel zonder daar iets voor tegenover te zetten is waanzin. Aan de andere kant moeten wij ons ook afvragen of het wel gezond is dat een klein land als Nederland de tweede (of derde ligt er aan wie telt) vleesproducent ter wereld is. Wij zijn de grootste vleesproducent van Europa.

Minder vlees gaan eten help zeker ook. Zoals ik al aangaf er worden nu goede landbouwgronden in Zuid Amerika en Afrika gebruikt om voor onze veeteelt gras en dergelijke te verbouwen. Als we daar nuchter over na denken is dat complete waanzin. Onze vleesconsumptie is stijgende. De prijzen zijn relatief laag en het aanbod groot. Ook de porties zijn groter geworden. Waar eerst gerekend werd met 80 gram vlees per persoon is dat nu 100 gram. Minder vlees consumeren is dan beter. Daarnaast is er heel veel water en energie nodig om een kilo vlees te produceren, en op alle wee moeten we zuinig zijn.

Een manier om stikstofoxide aan te pakken is minder vliegverkeer. Schiphol is een overstap hub voor heel veel passagiers. Deze stappen op Schiphol over van het ene naar het andere vliegtuig zonder dat deze handeling ons ook maar iets financieels oplevert. Ja Schiphol verdient er aan. Het kost ons meer dan het oplevert. Meer vluchten betekend dat er meer kerosine wordt gedumpt om maar zo leeg mogelijk te landen, meer lawaai van overvliegende vliegtuigen, overschrijding van de geluidsnorm. Langere rijen door de vele koffers die van het ene naar het andere vliegtuig moeten en meer en meer verwaalde bagage. En waarom betaal Schiphol zo weinig grondbelasting? En waarom zit er geen belasting op kerosine. Gewone brandstof staat stijf van de belasting maar de grootgebruikers betalen niets. Vliegen kent de minste belasting. Het verschil van belasting op een treinkaartje of een vliegtickets is verbazingwekkend.

De transportsector. We willen allemaal kunnen autorijden, en het liefst allemaal 130 op de snelweg. Daar moeten we van af. In de coronatijd hebben we gezien dat thuis werken best mogelijk is met de moderne technieken. Maar zodra de Lock down voorbij was stapte we weer massaal in de auto om

achteraan de file aan te schuiven. Kuddedieren die wij zijn moeten we allemaal weer om dezelfde tijd inklokken, allemaal om dezelfde tijd bij de koffiemachine staan te roddelen en allemaal om dezelfde tijd weer uitklokken en naar huis. Weer in de file. Ach wat waren die auto vrije straten heerlijk. Minder uitstoot de lucht knapte er meetbaar van op.

Thuis werken war het kan, beloon thuiswerk met een belastingvoordeel en promoot thuiswerken. Minder verkeer. Daarnaast en dit is radicaal, maak van het openbaar vervoer weer ene overheidsinstelling en halveer de prijs. Daardoor wordt het Openbaar Vervoer een echte concurrent van de auto.

En als laatste en direct ook het moeilijkste deel, verstandig omgaan met fossiele energiebronnen. Het gebruik van olie, gas en kolen verminderen. Dat wil zeggen meer windmolens en zonnen energie, waterkrachtcentrales en waterpompen. Maar ook, en dat wordt erg moeilijk, toch kijken naar de mogelijkheden van kernenergie.

Al die elektrische auto's en fietsen lijken allemaal heel erg leuk mar al die accu's moeten opgeladen worden waardoor de vraag naar energie toeneemt. Om die vraag op te lossen moet er direct een oplossing komen en dat komt er nu door gas en kolen centrales neer te zetten. Zo verplaatsen we de uitstoot en kan de eigenaar van een elektrische auto zich superieur voelen ten opzichten van de diesel rijder.

De oplossing van hete Stikstof probleem is een oplossing die wij met zijn alle moeten zoeken. Niet alleen de boeren maar zeker ook niet zonder de boeren. Als we het probleem splitsen in stikstofoxide en ammoniak dat heeft de boer een verantwoordelijkheid te nemen.

Er komt ook ammoniak en stikstofoxide uit het buitenland naar ons toe maar door onze enorme veestapel en de uitstoot die daarmee gepaard gaat exporteren wij meer ammoniak dan er binnen komt

De regering zal met een goed antwoord moeten komen om naar een oplossing te werken waar wij allemaal achter kunnen staan.